

IRAKLI TÜRKMEN ÖĞRENCİLERİN GÖÇ KAVRAMINA YÖNELİK DÜŞÜNCELERİ

The Thoughts on the Concept of Migration of Iraqi Turkmen Students

Canan Irmak¹, Rûmeysa Bilginer², Turhan Çetin³

Geliş Tarihi:30.08.2018

Kabul Tarihi:26.11.2018

Öz

Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan göç kavramının ortaokul düzeyindeki Iraklı Türkmen öğrencileri tarafından nasıl algılandığı amaçlanmıştır. Çalışma, tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2016-2017 öğretim yılı güz döneminde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemine uygun olarak seçilmiş Ankara ilinde bulunan Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı'nda tamamlayıcı öğrenim gören 15'i kız 15'i erkek olmak üzere toplam 30 Iraklı Türkmen öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin göç kavramına yönelik düşüncelerinde “savaş” ve “ölüm” kelimelerini sık kullandıkları görülmüştür. Yine öğrencilerin büyük çoğunluğu göç etme nedenleri olarak *savaş* cevabını vermişlerdir. Katılımcıların büyük bir bölümünün göç etmeden önceki yaşantılarından arkadaşları, okulları, ailesinin iş durumu açısından memnun olduklarını belirtmiştir. Göç kavramının öğretiminde öğretmenlere yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, sosyal bilgiler, göç algısı, Türkmen öğrenciler.

Abstract

In this research, it was aimed to determine how Iraqi Turkmen students at secondary school level perceive the concept of migration, which were involved in social sciences teaching. The screening model was used in the study. Purposive sampling method is used in the study, the study group consists of a total of 30 students in the fall semester of 2016-2017 academic years in Ankara, of which 15 are women and 15 are male students in were enrolled in the Turkmeneli Cooperation and Culture Foundation in Ankara. The data collection was carried out by using the content analysis method. As a result of the research, it has been seen that students often use the words "war" and "death" in their thoughts about migration concept. The overwhelming majority of students gave war response as reasons for migration. Many of the participants stated that they were satisfied with the work situation of their friends, school, and family from previous experiences before immigration. It will be made recommendations for teacher in the teaching of the concept of migration.

Key Words: Migration, social studies, migration perception, Turkmen students.

¹ Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, canan.irmak17@gmail.com.

² Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, bilginerrumeysa@gmail.com, rb_571@hotmail.com

³ Prof. Dr. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, cetin.turhan@gmail.com

1. GİRİŞ

Türk Dil Kurumu'na göre göç; ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret olarak tanımlanmaktadır. Türk dili ve kültüründe *göç* sözcüğü, evi barkı ile birlikte yer değiştirme işi/eylemi olarak tanımlanmaktadır. Burada ev/konut/mesken, bir barınma yeri anlamına gelmekte ve temelinde *konmak* eylemi bulunmaktadır. Evi barkı ile yer değiştirmek ise çoluk çocuk, tüm aile bireyleriyle bir yerden başka bir yere gitmek anlamlarında kullanılmaktadır (Çakır, 2011: 130).

Karpat'a (2003: 3) göre göç, asıl yerinden ulaşılmak istenen yere harekettir. Lee (1966: 49), göçü genel olarak kalıcı ya da yarı kalıcı yer değiştirmeler olarak tanımlarken, Kearney (1996: 374)'e göre göç, insanların bir coğrafya üzerinde yer değiştirmeleridir.

İnsanoğlu var olduğu günden beri çeşitli dönemlerde göç olayını günümüzdekinden farklı koşullarda da olsa yaşamış ve halen yaşamaya devam etmektedir. Bu durumda göç kavramının ne olduğunu algılamak oldukça önem taşımaktadır. Göç, bireylerin ya da toplumsal kümelerin yerleşmek üzere bir yerden başka bir yere gitmeleri (Ozankaya, 1980: 56) olarak ifade edilebileceği gibi, bir yerleşim biriminden, gruptan ya da belli bir siyasal sınırı olan toprak parçasından başka bir birime doğru, kısmen ya da sürekli birey veya kitle hareketi (Demir ve Acar, 1997: 97) olarak da ifade edilebilir. Göç, insanın fiziksel çevresindeki sitemli veya zorunlu, geçici veya kalıcı bir değişimdir (Aker, Ayata, Özeren, Buran, Bay, 2002:98).

Göç olgusunun çeşitli şekillerde sınıflandırıldığı söylenebilir. Tümertekin ve Özgüç (2002: 308-310) göçlerin mesafeye, olayın gerçekleştiği yere, olayın sürekliliğine göre, göçe yol açan nedenlere, zoraki ve isteğe bağlı olmasına göre sınıflandırılabilmesi gibi devamlı ve geçici göçler olmak üzere ele alınabileceğini belirtmişlerdir. Hatta uluslararası göç şeklinde bir ayrımın yapılabileceğini de ifade etmişlerdir. Diğer bir sınıflamada ülkemizde göçlerin nedenlerine göre doğal afetlerin, işsizliğin ve sosyal olayların neden olduğu göçler olmak üzere üçe ayrıldığı belirtilmiştir (Doğanay, Özcan ve Şahin, 2006: 301). Bir başka sınıflamada ise göçler; uluslararası (dış göç) ve ülke içi (iç göç) olarak ifade edilmiş olup, iç göçlerin de kırdan-kıra, kırdan-kente, kentten-kente ve kentten-kıra yönlerinde gerçekleştiği belirtilmiştir (Çelik, 2005: 167).

Ülkemizde iç göçlerin yaşanmasında kır yaşantısının bir takım itici ve kent yaşantısının bir takım çekici sebeplerinin etkili olduğu söylenebilir. Ülkemizde dış göçün yaşanmasında da işçi ve beyin göçünün yeri olduğu belirtilebilir. II. Dünya Savaşı sonrasında Batı Avrupa ülkelerinin

Marshall yardımının da tesiriyle hızlı bir ekonomik gelişme yaşamış ve bu durum onları işgücü bulma sıkıntısıyla baş başa bırakmıştır. Bu durum koloni ilişkisi bulunan ülkeleri buradan yaralanmaya yöneltmişken olmayanları ise daha az gelişmiş ülkelerden faal nüfus fazlalarını talep etmeye yöneltmiştir. Ülkemiz de 1960'lı yıllarla birlikte yurt dışına işçi göçü vermeye başlamıştır (Akgür, 1997; Doğanay, 2014; Mutluer, 2003 Yalçın, 2004: 52;). Bu noktada göç olgusunun toplumların yaşantısını farklı şekillerde etkilediği ve bu sebeple göçe yönelik çalışmaların önem arz ettiği söylenebilir.

Göçün sebeplerini iki ana başlıkta toplamak mümkündür. Bunlar: itici faktörler, çekici faktörlerdir. İtici faktör olarak nüfusun aşırı artması, işsizlik ve yolsuzluk, doğal afetler (deprem, heyelan, sel ve baskınlar, çığ, kuraklık vb), tarımda makineleşmeyle birlikte kırdan insana duyulan ihtiyacın azalması, miras yoluyla toprakların bölünmesi ile birlikte ekilecek tarım ve hayvancılık için kullanılan arazilerin daralması, kan davaları, savaşlar, terör ve yaşadığı bölgedeki huzursuzluklar şeklinde sıralamak mümkündür (Abadan-Unat, 2002; Doğanay, 2014; Yalçın, 2004). Çekici faktörler ise, kent hayatlarında yaşam standartlarının yüksek olması; eğitim, sağlık ve iş imkânlarının yüksek olması, güvenlik, merak ve ilgi uyandırması, gerekli teknoloji ve bilimdeki ileri olması gibi sebeplerdir. İtici ve çekici faktörler incelendiğinde göçün temel nedeninin *ekonomik* olduğu görülmektedir.

Birçok farklı nedeni olsa da günümüz insanların bir bölümü ülkelerinden ayrılmak zorunda bırakılmaktadırlar. İç savaşlar ve karışıklıklar dini ve etnik baskılar gibi nedenlerle baskı ve zulüm görenler ülke sınırları dışında yaşamaya mahkûm edilmiş insanlar vardır (Castles and Miller, 1993; Çetin, 2008; Kılıç, 2014; Saraçlı, 2011:2; Şahin, 2007: 122;). İnsanların savaş, doğal afet, sürgün, iç çatışmalar, asimilasyon, baskı ve zulüm gibi nedenlerle yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorunda kalmaları sonucu yer değiştirmeleri zorunlu göç olarak adlandırılır (Gürbüz, 2006; Toros, 2008: 9; Yılmaz, 2014;). Zorunlu göçün tarihçesi oldukça eskidir. Göç sonrasında mülteci, sığınmacı ve yerinden edilmiş insanlar ve çözümü çok güç problemleri beraberinde getirmektedir (İçduygu ve Toktaş, 2002; Öner, 2015).

Göç olgusu, toplumların sosyo-kültürel, ekonomik, politik gibi tüm yapısıyla doğrudan ilişkili olan ve etkileyici bir olaydır. Bu olgu çok boyutludur ve bu nedenle de antropoloji, sosyoloji, yönetim bilimi, tarih, coğrafya, ekonomi, hukuk, siyaset bilimi, psikoloji ve uluslararası ilişkiler başta olmak üzere pek çok bilim dalının ilgi alanına girmektedir. (Akkayan, 1979; Mutluer, 2003:9; Uludağ, 2016;).

Göç eden insanlar önceden yaşadıkları topraklardan, kurmuş oldukları sosyal ilişkilerden ve daha birçok sahip oldukları imkânlardan isteyerek veya zorla vazgeçmiş olurlar. Böylece göç ettikleri bölgenin kültürel, sosyal ve ekonomik yapısına uyum sağlamaya çalışırlar (Yalçın, 2002). Bu uyum süreci her zaman kolay ve hızlı bir şekilde gerçekleşmez. Göçmenler göç ettikleri bölgede birtakım zorluklarla karşılaşır. Örneğin; göç ettikleri bölgenin kültürüne (dil, din, ırk, gelenek, yemek, görenek vb.) ve ekonomik yapısına uyum sağlamada (genellikle birincil sektörün hâkim olduğu ekonomik yapıdan, ikincil ve üçüncül sektörün hâkim olduğu ekonomik yapıya göç ettiklerinde) sorun yaşayabilirler (Koçak ve Terzi, 2012; Nakanishi, Sirkeci ve Cabbarlı, 2008;).

Göç sonucunda ortaya çıkan sıkıntıları sadece göç edenlerle sınırlandırmak yanlış olur. Çünkü göç ettikleri bölgede bölge halkını etkileyen birtakım sorunlar da meydana gelir. Örnek vermek gerekirse; o bölgede ulaşım, ekonomik, işsizlik, kültürel hayat, inanç, sağlık, eğitim gibi birçok alanda sorunlar meydana gelebilir.

Türkiye'ye yapılan zorunlu göçlerden biri de Irak Türkmenlerinin göçüdür. Türkmenlerin bu zorunlu göçlerine; savaşlar, siyasi baskılar, kültürel baskılar, sosyal ve ekonomik baskılar, psikolojik baskılar, siyasi istikrarsızlıkların neden olduğu söylenebilir.

Irak Türkmenlerinin nüfusu, değişik siyasi nedenlerden dolayı Irak yönetimleri tarafından gizli tutulmuştur. Türkmenlerin nüfusu Irak devletinin asimilasyon politikası doğrultusunda gerçek ve tarafsız bir sayımla ortaya konmamıştır. 1947, 1957, 1965, 1977 ve 1981 yıllarında Irak'ta 5 nüfus sayımı yapılmış ve hiç birinde Türkmen nüfusun gerçek sayısı belirtilmemiştir (Demirci, 1991; Kaynak vd., 1992). Lozan Antlaşması öncesi Türkiye ile İngiltere arasında cereyan eden müzakerelerde İngiltere'yi temsil eden Lord Gurzon, Musul vilayetinde yaşayan Türkmenlerin sayısını çok az göstermeye gayret etmiştir. Lord Gurzon bölge nüfusu hakkında 1920 yılında İngiliz subayları tarafından titizlikle yapılmış olan sayımlara dayanarak Irak Türkmenlerinin nüfusunu 66.000 olarak göstermiştir. Buna karşılık müzakerede Türkiye'yi temsil eden İsmet İnönü belgelere dayanarak bu sayının 146.960 olduğunu ifade etmiştir (Jihad, 2010: 21). İngilizler Türkmen nüfusun yaklaşık %60'ını yok saymışlardır.

Irak'taki Türkmen nüfusunun yaklaşık yüzde 15'i yani 600.000 kadarı 36. Paralelin kuzeyindeki Erbil ve Süleymaniye ve yakın çevresinde yaşamaktadırlar. Yüzde 85'i ise 36. Paralelin güneyinde yer alan Kerkük, Musul, Telafer başta olmak üzere Altinköprü, Leylan, Tuzhurmatu, Tavuk, Türkalın, Kifri, Kalar, Karatepe, Hanekin, Kızlarabat, İnceane, Mendeli, Bakuba, Kazaniye, Bedre ve Bayat aşiretlerinin bulunduğu yüzlerce şehir, kasaba ve köylerde

hayatlarını sürdürmektedir (Güzel, 2014: 33;2016). Aslında bütün Ortadoğu'daki Türkmenlere olduğu gibi Irak Türkmenlerine karşı da yoğun bir baskı, zulüm ve asimilasyon politikası uygulanmış; bu baskılar altında birçok Türkmen, Arap kimliğine girmek zorunda bırakılmıştır. Eğer Irak nüfusunun asıllarına inerek bir araştırma yapılacak olsa, Irak'taki Türkmen nüfusun günümüzdeki yaklaşıklı iki katı kadar olduğu söylenebilir (Güzel, 2014).

Tüm bu bilgilere bakıldığında Ortadoğu'da Türkmen varlığını azaltmak amacıyla yüzyıllardır planlar yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda Ortadoğu'daki Türkmenlere karşı yoğun bir baskı uygulandığı söylenebilir. Ortadoğu'daki tüm karışıklıklarda en fazla zararı hep Türkmenler görmüştür.

Yakın tarihte yapılan planlardan birine göre; Irak'ta işgalci güçlere rehber olan Kürt peşmergeleri, Telafer'de çeşitli amaçlar için operasyon gerçekleştirmişler. Buradaki asıl amaç Türkmen nüfusun fazla olduğu yerlerden biri olan Telafer ve yakın çevresindeki yerleşmelerdeki Türkmen nüfusun başka yerlere gitmesini sağlamak ve bölgesel gücü elinde bulundurmak olarak açıklanabilir. Nitekim halk arasında Sünni ve Şii ayrımı yaparak bölgedeki Türkmen kimliğini yok etmek, Telafer'in kimliğinin Türkmen kaldığı sürece Irak'lı Kürtlerin Suriye'deki Kürtlerle bütünleşmek büyük Kürdistan devletini hayal etmek amacıyla, Telafer ve çevresindeki zengin petrol yataklarını olması, Telafer, Irak'ın tahıl ambarı ve Irak'ta buğday üretiminde birinci sırada yer alması, sözü edilen durumun gerçekleştirilmek istenildiğini açıkça göstermektedir (Jihad, 2010: 39).

Sosyal Bilgiler, disiplinler arası eğitim özelliği göstermesi nedeniyle bir konuya farklı açılardan bakma imkânı sunabilen bir derstir. Toplumsal değerlerin farkına varılmaya başlandığı ilk ve ortaokul çağında Sosyal Bilgiler dersi bu manada önemli bir yere sahiptir (Doğanay, 2002; Kılıçoğlu, 2014). Türkiye'de ve dünyada yaşanan göçler toplumu birçok yönüyle etkilemektedir. Bu noktada sosyal bilgiler dersinin konularından birisi olan göçü yaşayan öğrencilerin görüşleri ve algıları önem arz etmektedir (Akkaya, 2012; Tuna, 2013).

Bu çalışmada Ortaokul düzeyindeki Iraklı Türkmen öğrencilerin göç kavramını nasıl algıladıkları araştırılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin zorunlu göçü kendileri, aileleri ve akrabaları yaşadıkları için verecekleri cevaplar daha gerçek hayattan ve somut örnekleri kapsayacağı varsayılmaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada ortaokul düzeyindeki Iraklı Türkmen öğrencilerin göç kavramına yönelik düşünceleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bir konuya ya da olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre görece daha

büyük örneklemeler üzerinde yapılan araştırmalara tarama araştırmaları denir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013: 177).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; 2016-2017 öğretim yılı güz döneminde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemine uygun olarak seçilmiş Ankara ilinde bulunan Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı'nda tamamlayıcı öğrenim gören 15'i kız 15'i erkek olmak üzere toplam 30 Iraklı Türkmen öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrenciler aynı zamanda Ankara'nın farklı ilçelerinde ortaokula devam etmektedir. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminin seçilme nedeni ilgili kurumun çalışmada araştırmacılara destek olması, kuruma ulaşımın rahat olması ve araştırma yapılacak uygun çalışma grubunun kurumda yer almasıdır. Araştırma yapılmadan önce adı geçen kurumdan izin alınmış ve çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin seçiminde gönüllü katılım göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerden 23'ü Telafer'den, 7'si ise Musul'dan Türkiye'ye göç etmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilere ait Veriler

Cinsiyet	f	Türkiye'ye geldikleri yıl	f	Irak'tan geldikleri şehir	f	Irak'ta kalan akrabaları	f	Türkiye'deki akrabaları	f
Kız	15	2010	-	Musul	7	Amca	13	Adana	2
Erkek	15	2011	-	Telafer	23	Teyze	17	Ankara	23
		2012	-			Dayı	8	Bursa	2
		2013	2			Anneanne- Babaanne	6	Mersin	1
		2014	6			Hala	1	İstanbul	2
		2015	5			Kardeş	5	Çankırı	2
		2016	17			Kuzen	1	Yok	1
						Dede	2		
						Yok	3		
Toplam	30		30		30		30		30

2.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen ve toplam 16 sorudan oluşan anket kullanılmıştır. İlk aşamada 18 tane açık uçlu soru hazırlanmış, daha sonra eğitim bilimleri, sosyal bilgiler eğitimi ve beşeri coğrafya konusunda çalışan üç alan uzmanı tarafından incelenmiş ve 2 soru açıklık ve anlaşılabilirlik konusunda net olmadığı için ankette çıkarılmıştır. Diğer sorular ise öğrencilerin seviyesine uygun hale getirilmiştir. Birinci bölümdeki sorular, kısa cevaplı ve öğrencileri tanımak amacıyla hazırlanan 4 adet sorudan meydana gelmektedir. İkinci bölümde ise 12 adet öğrencilerin göç kavramına yönelik algılarını ölçmek amacıyla açık uçlu soru bulunmaktadır. Anketin ilk bölümünde öğrencilerin cinsiyet, yaş, Türkiye'ye geldikleri yıl, Irak'tan geldikleri şehirlerin belirlenmesine yönelik sorular, ikinci bölümde ise göç etme nedenleri, göç sırasında karşılaştıkları zorluklar ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Türk Milletinin onlara karşı tavır, davranış ve düşüncelerine yönelik sorular sorulmuştur.

Uygulama esnasında; öğrencilerin ortaokul düzeyinde olmasına ve cinsiyet dağılımının dengeli olmasına çalışmanın geçerliliği ve güvenilirliği için dikkat edilmiştir. Bu özelliklere sahip olan öğrencilerle çalışma yapabilmek için Pazartesi ve Cuma günleri olmak üzere 6 hafta boyunca Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı'na gidilmiştir. Anketin uygulanması esnasında öğrencilere soruları içtenlikle cevaplamaları karşılığında onlara kırtasiye malzemeleri ve çikolata gibi hediyeler verileceği söylenmiş ve çalışma sonunda söz konusu hediyeler ilgili öğrencilere verilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Öğrencilerin göç kavramına yönelik düşüncelerini belirlemek amacıyla verdikleri cevapların analizinde frekans (f) ve yüzde değerleri kullanılmıştır. Anketteki verileri desteklemek için öğrencilerin görüşlerine başvurulmuştur, öğrencilerden alınan görüşler aynen alıntılar şeklinde bulgular kısmında sunulmuştur.

3. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde çalışmaya katılan Iraklı Türkmen öğrencilerin göç kavramına ilişkin düşüncelerine ait bulgulara ve yorumlarına yer verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya katılan öğrencilerin göç etme nedenleri ve göç sırasında hissettikleri

Soru 5 Sizce insanlar neden göç ederler? Açıklayınız.	Savaş		Ailesi ile bir arada olmak için		Eğitim için		Boş bırakılan	
	f	%	f	%	f	%	f	%
	27	90,1	1	3,3	1	3,3	1	3,3
Soru 6 Lütfen Türkiye'ye göç etme nedeninizi açıklayınız	Irak'ta savaş vardı.		Türkiye güzel olduğu için.		Uçak vurduğu için		Boş bırakılan	
	f	%	f	%	f	%	f	%
	27	90,1	1	3,3	2	6,6	-	-
Soru 7 Göç sırasında neler hissettiniz. Yaşadığınız duyguları anlatınız.	Üzüldüm		Korktum		Sevindim		Boş bırakılan	
	f	%	f	%	f	%	f	%
	23	76,7	3	10	4	13,3	-	-

Tablo 2 incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun kendilerinin ve çevrelerindeki diğer insanların göç etme nedenleri olarak *savaş* cevabını vermesi dikkat çekicidir. Gerçekten de hem öğrencilerin hem de yakınlarının en önemli göç etme nedeni savaştır. Göç sırasında neler hissettikleri sorusuna ise büyük çoğunluk *üzüldüm* diye cevap vermiştir. Üzülme nedenleri ise savaşın olması, akrabalarını orada bırakmaları ve vatanlarını bırakmak zorunda kalmış olmalarıdır. Vatanlarından savaş yüzünden de olsa ayrılmaları onları üzmüş ve vatanlarını zorunlu olarak terk ettikleri için kendilerini kötü hissettiklerini ifade etmişlerdir. Sevindim cevabını verenler de bulunmaktadır. Bu öğrenciler ise artık savaşın ve uçakların olmadığını dile getirmişlerdir. Türkiye'de uçak ve bomba sesi duymadıklarını, sokaklarda korkmadan arkadaşlarıyla oyun oynayabildiklerini, huzur içinde aileleriyle yaşadıklarını söylemişlerdir.

Tablo 3. Araştırmaya katılan öğrencilerin göç etmeden önceki yaşantıları, göç türleri hakkında fikirleri ve Türkiye'yi tercih etme nedenleri

Soru 8 Göç etmeden önce yaşadığımız ülkede nasıl bir yaşantınız vardı? Açıklayınız.	Çok güzeldi		Kötüydü		Savaş çıkana kadar güzeldi		Boş bırakılan	
	f	%	f	%	f	%	f	%
	22	73,4	4	13,3	4	13,3	-	-
Soru 9 Sizin yaşadığınız göçün diğer göçlerden farkı nedir? Açıklayınız.	Biz savaştan kaçtık bazıları kaçmaz		Biz savaştan geldik, onlar isteyerek gelir		Farkı ölümdür		Boş bırakılan	
	f	%	f	%	f	%	f	%
	27	90,1	2	6,6	1	3,3	-	-
Soru 10 Türkiye'yi hangi özellikleri bakımından tercih ettiniz?	Türkiye'de akrabam olduğu için		Türkiye güzel olduğu için		Türkiye Türk ve Müslüman olduğu için		Boş bırakılan	
	f	%	f	%	f	%	f	%
	7	23,3	14	46,7	9	30	-	-

Tablo 3 incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun göç etmeden önceki yaşantılarından memnun oldukları bunun nedeni sorulduğunda ise arkadaşlarım, okulum, babamın işi vardı şeklinde yanıtlar verdikleri görülmüştür. Kötüydü diye yanıt veren öğrenciler ise bunun nedenini savaş ortamına bağlamaktadırlar. Vatanlarında savaşın var olmasının onların günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir.

Öğrencilere göçün çeşitlerinin olduğunu ve yaşadıkları göçün çeşidinin ne olduğu sorulduğunda ise büyük çoğunluğu biz savaştan kaçtık diye yanıt verdiler Kendi göçlerinin zorunlu göç olduğunu farkında oldukları dikkat çekmiştir.

Türkmenlerin göç etmek için neden Türkiye’yi tercih ettikleri sorulduğunda ise 14 kişi “*Türkiye güzel*” yanıtını vermiştir. Diğer öğrenciler ise “*Türkiye’nin Türk ve Müslüman olduğu için ve burada akrabaları olduğu*” için tercih ettiklerini söylemişlerdir. Bu yanıtı bakarak Türkiye’nin Türk ve Müslüman olması nedeniyle Türk halkını kendilerine yakın ve Türkiye’yi de vatanları olarak gördükleri sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 4. Araştırmaya katılan öğrencilerin göç ederken yanlarına aldıkları, göç sırasında yaşadıkları zorluklar ve Irak ve Türkiye arasındaki benzerlik ve farklılıklar hakkındaki düşünceleri

Soru 11 İnsanlar göç ederken yanlarına neler alırlar? Siz ne aldınız?	Kıyafet, çanta		Altın, para		Telefon		Boş bırakılan			
	f	%	f	%	f	%	f	%		
	16	53,4	9	30	2	6,6	3	10		
Soru 12 Göç ederken ne gibi zorluklar yaşadınız?	Çamurlu, kirli yollar		Yürümekten kaynaklı yorgunluk, üşüme		Açlık		Hapis		Boş bırakılan	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	5	16,7	14	46,7	5	16,7	4	13,3	2	6,6
Soru 13 Irak ve Türkiye arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?	İki yer de Türk ve Müslüman		Türkiye’de savaş yok, Türkiye daha güzel		Türkiye’de evler çok katlı ve daha büyük		Boş bırakılan			
	f	%	f	%	f	%	f	%		
	12	40	7	23,3	10	33,4	1	3,3		

Çalışmaya katılan öğrencilere “İnsanlar göç ederken yanlarına neler alırlar? Siz ne aldınız?” şeklinde soru yöneltildiğinde çoğunluğun yanlarına kıyafet ve çanta aldıklarını ama yolda gelirken ağırlık yaptığı ve onları yavaşlattığı için atmak zorunda kaldıklarını söylediler.

Elbiselerini attıkları için buraya geldiklerinde yeterli giyecek eşyaları olmadığını ve Irak ve Türkiye ikliminin farklı olmasından dolayı burada ellerinde kalan kıyafetlerle üşüdüklerini söylemişlerdir. Yanlarına altın ve para alanlar ise onları Türkiye'ye getiren kişilere verdiklerini ve kalan paralarının da çalındığını söylediler. Paralarının çalınmasından dolayı maddi zorluklarla karşılaştıklarını anlattılar.

Öğrencilere “Göç ederken ne gibi zorluklar yaşadınız?” şeklinde yöneltilen soruya katılımcıların çoğu yürümekten yorulduklarını, yolların çamurlu ve kirli olduğunu, yolda gelirken aç kaldıklarını söylediler. Bazıları ise sınırda hapse alındıklarını ama Türk askerlerinin onlara çok iyi davrandıklarını, askerlerin iyi tavırlarından ötürü hiç korkmadıklarını ve onları çok sevdiklerini anlattılar.

Katılımcılara “Irak ve Türkiye arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?” şeklinde yöneltilen soruya ise öğrenciler Türkiye ve Irak arasındaki farklılığa Türkiye'nin güzel olduğunu ve bunun nedenini ise Türkiye'de savaşın olmamasına bağladılar. Yine çoğunlukla iki yerin de Türk ve Müslüman olduğu öğrenciler tarafından vurgulanmıştır.

Son olarak ise Türkiye'deki şehirlerin yapısının Irak'tan farklı olduğunu belirtmişlerdir. Buna örnek olarak Türkiye'deki evlerinin apartman biçiminde olduğunu ama Irakta evlerin tek katlı ve müstakil yapıya sahip olduğunu anlattılar. Türkiye'deki evlerin çatılarının üçgen biçimde olması onları şaşırtan bir diğer husus olmuştur. Çünkü Irakta evlerin çatılarının olmadığı onun yerine dam diye tabir ettikleri düz çatılarının olduğunu söylediler.

Tablo 5. Araştırmaya katılan öğrencilerin göç ederken kullandıkları ulaşım araçları, Türkiye'de onlara yardım eden kurum ve kuruluşlar ve Türk halkının onlara karşı davranışları

Soru 14 Hangi ulaşım aracını kullanarak göç ettiniz?	Araba		Uçak		Tren		Boş bırakılan	
	f	%	f	%	f	%	f	%
	28	93,4	2	6,6	-	-	-	-
Soru 15 Türkiye'ye geldiğinizde sizlere hangi kurum/kuruluş yardım etti?	Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı		Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı ile Kızılay		Diğer dernekler		Boş bırakılan	
	f	%	f	%	f	%	f	%
	15	50	10	33,3	5	16,7	-	-
Soru 16 Türk halkının size karşı olan davranışları nasıldı?	İyi davrandılar.		Bazıları iyi bazıları kötü davrandılar.		Kötü davrandılar.		Boş bırakılan	
	f	%	f	%	f	%	f	%
	18	60	6	20	6	20	-	-

Araştırmaya katılanlardan 28 kişi göç sırasında ulaşım aracı olarak kara taşıtı kullanmıştır. Kara taşıtı ile gelenler ise kaçakçı diye adlandırılan kişiler tarafından para karşılığında sınıra kadar getirildiklerini anlatmışlardır. Genel olarak katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlara bakıldığında ne kadar zor şartlar içerisinde Türkiye'ye göç ettikleri açıkça görülmektedir.

Türkiye'ye geldiğinizde size yardım eden kurum ve kuruluş sorusuna bazı katılımcıların diğerlerinden farklı olarak Türkmeneli İşbirliği Kültür Vakfı'nın yanı sıra Kızılay yanıtını vermeleri dikkat çekmektedir.

Bir diğer soruda ise Türk halkının tavır ve davranışlarının genelde iyi olduklarını dile getirmişlerdir. Onlara kıyafet ve gıda yardımında bulunmalarından dolayı memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar kendilerine karşı olumsuz davranışlarda bulunanlar oldu diye yanıt vermiştir. Bunun nedenini eşyalarının çalınması ve bazı sözel olarak kötü muamele ile karşı karşıya kalmalarına bağlamışlardır. Muhtemelen Yaşadıkları çevredeki Türk halkı Türkmenlerin bir bölümünün Arapça, bir bölümünün de Türkmençe konuşmaları nedeniyle dillerinin anlayamadıkları için onları Suriyeli Arap göçmenlerle karıştırdıkları için olumsuz davranışlarda buldukları yapılan mülakatlar sonucunda alınan cevaplardan çıkarılmaktadır.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırma, ortaokul düzeyindeki Iraklı Türkmen öğrencilerin göç kavramına yönelik düşüncelerini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Göçe maruz kalan bu öğrencilerin göç kavramı hakkındaki düşünceleri ortaya çıkarılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, birkaç nokta önem taşımaktadır. Katılımcıların neredeyse tamamı sorulan bütün sorulara “savaş” ve “ölüm” temalı cevap vermeleri dikkat çekmiştir. Çoğunluğun bu cevapları vermelerinin nedeni ise katılımcıların göç etme nedenlerinin savaş olmasından kaynaklanmaktadır.

Öğrencilerin büyük çoğunluğunun göç etme nedenleri olarak *savaş* cevabını vermişlerdir. Göç sırasında ise yine büyük çoğunluğunun *üzüldüm* cevabı vermişlerdir. Üzülme nedenleri ise savaşın olması, akrabalarını Irak'ta bırakmaları ve vatanlarını bırakmak zorunda kalmış olmalarını göstermektedirler. Çok az bir kısmı *sevindim* cevabını vermiştir. Bunun nedeni olarak da artık savaşın ve uçakların olmadığını dile getirmişlerdir.

Öğrencilerin büyük çoğunluğu göç etmeden önceki yaşantılarından memnun oldukları bunun nedeninin arkadaşlarını, okulunu, babamın işi vardı şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Memnun olmadıklarını belirtenler ise bunun nedenini savaş ortamına bağlamaktadırlar. Türkiye'yi tercih etme nedenleri olarak “*Türkiye güzel*” ve “*Türkiye Türk ve Müslüman olduğu için ve burada*

akrabaları olduğu” belirtmişlerdir. Çalışmaya katılanların çoğunluğun göç sırasında yanlarına kıyafet ve çanta aldıklarını ama yolda gelirken ağırlık yaptığı ve onları yavaşlattığı için atmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler çoğunun göç ederken yürümekten yorulduklarını, yolların çamurlu ve kirli olduğunu, yolda gelirken aç kaldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların tamamına yakını kara taşıtı ile Türkiye’ye geldiklerini belirtmişlerdir. Türkiye’ye geldiklerinde ise Türk halkının, AFAD, Kızılay, Yeşilay başta olmak üzere bazı dernek ve vakıfların özellikle de Türkmeneli İşbirliği Kültür Vakfı’nın önemli derecede yardımda bulunduğunu belirtmişlerdir.

Çetin, Kılcan, Güneş ve Çepni (2015) tarafından yapılan “Sığınma Göçünün Yaşandığı ve Yaşanmadığı Yerleşmelerdeki Öğrencilerin Göç Kavramına Yönelik Algıları” adlı çalışmanın sonuçları incelendiğinde, bu araştırmadan elde edilen sonuçlarla benzerlik gösterdiği dikkat çekmektedir. Nitekim söz konusu araştırmanın sonucuna göre öğrenciler; “*Göç gözyaşı gibidir. Çünkü göç ettiğimizde arkadaşlarımızdan, dostlarımızdan, sevdiklerimizden uzaklaşırız ve gözyaşı dökeriz...*” ifadesine bakıldığında bu araştırmadaki 16. katılımcının verdiği cevapla örtüştüğü dikkat çekmektedir. “Göç sırasında neler hissettiniz? Yaşadığınız duyguları anlatınız.” sorusuna katılımcı “*Üzuldüm. Çünkü akrabalarım ve arkadaşlarım orada kaldı.*” cevabını vermiştir. Bu da yukarıda adı geçen çalışmadaki bulgularla bu çalışma sonucu elde edilen bulguların örtüştüğünü göstermektedir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgulardan biri de katılımcıların savaş ortamından uzaklaştıkları için kendilerini mutlu hissettikleri dile getirmeleridir. Bu durum Çetin ve diğ. (2015) tarafından yapılan çalışması sonucunda elde edilen metaforlardan *mutsuzluk kategorisi* ile farklılık göstermektedir.

Türkiye’nin göç rotası üzerinde yer alması ve göçün getirdiği zorlukları tam anlamıyla aşabilmesi için akademik camia, sivil toplum kuruluşları ve devletin ilgili kurum ve kuruluşlarına yönelik bazı öneriler sunulmuştur.

Savaş nedeniyle meydana gelen göçün öğrenciler üzerinde göç kavramının olumsuz şekilde algılanmasına neden olduğu görülmektedir. Bu olumsuz algıyı en aza indirmek için göç ettikleri ülkede onlara barınma, eğitim, sağlık ve hayatlarını daha iyi bir şekilde devam ettirmeleri için gerekli diğer hizmetler sağlanmalıdır. Araştırma sırasında özellikle eğitim ihtiyaçlarının göz ardı edildiği ve bunun sonucunda öğrencilerin eğitimleri aksadığından dolayı mutsuz oldukları görülmüştür. Göç etmeden önceki yaşantıları sorulduğunda okula gittiklerini ve okulları olduğu için mutlu olduklarını belirtmişlerdir (K.1, K.3, K.6, K.9, K.15 ve K.29).

Zor şartlar altında Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Türkmenlerle ilgili bilimsel (tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji, ekonomi, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi, eğitim ve öğretim vb.) olarak yeterli araştırmanın yapılamadığı görülmektedir. Bu konuda üniversitelere, Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer bakanlıklar ile ilgili kurum ve kuruluşlara önemli görevler düşmektedir.

Yaşadıkları çevredeki Türk halkının bazen Türkmenlerin bir bölümünün Arapça, bir bölümünün de Türkmence konuşmaları nedeniyle dillerinin anlayamadıkları için onları Suriyeli Arap göçmenlerle karıştırdıkları için bazı olumsuz davranışlarda buldukları görülmektedir. Türk halkının bu konuda bilinçlendirilmesi ve soydaşlarımıza yardımcı olmalarının önemi kavratılmalıdır.

Irak'tan Türkiye göç eden Türkmenler ve göç hareketlerine yönelik yüksek lisans ve doktora tezlerinin kapsamlı bir şekilde vakit kaybetmeden yapılması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen göç: konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aker, T., Ayata, B., Özeren, M., Buran, B., ve Bay, A. (2002). Zorunlu içgöç: ruhsal ve toplumsal sonuçları. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 3 (2), 97-103.
- Akgür, Z. G. (1997). *Türkiye'de kırsal kesimden kente göç ve bölgeler arası dengesizlik (1970-1993)* (1. Ed.). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Akkaya, M. (2012). *Sosyal bilgilerde göç konusunun drama yöntemiyle öğretiminin akademik başarıya etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve değişme*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (14. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Castles, S. and Miller, M.J. (1993). *The age of migration: international population movements in the modern world*. New York.
- Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk kültüründe göç ve toplumsal değişme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 129-142.
- Çelik, F. (2005). İç göçler: teorik bir analiz. *Journal of Çukurova University Institute of Social Sciences*, 14(2), 167-184.

- Çetin, T. (2008). The Socio-economic outcomes of the last Turkish migration (1989) from Bulgaria to Turkey. *Turkish Studies*, 3 (7), 241-270.
- Çetin, T., Kılcan B., Güneş, C. ve Çepni, O.(2015). Examining secondary school students perceptions of the concept of migration: a qualitative study. *International Journal of Education*, 7 (3), 97-120.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (1997). *Sosyal bilimler sözlüğü*. Ankara: Vadi yayınları.
- Demirci, F. (1991). *Irak Türklerinin dünü-bugünü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Doğanay, A. (2002). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem yayıncılık.
- Doğanay, H., Özcan, N. A. ve Şahin, C. (2006). *Türkiye coğrafyası ve jeopolitiği* (4. ed.). Ankara: Gündüz Eğitim yayıncılık.
- Doğanay, H. (2014). *Türkiye beşeri coğrafyası*. Ankara: Pegem yayıncılık.
- Gürbüz, Ş. (2006). Kırdan kente zorunlu göçün nedenleri ve sonuçları. *8-11 Aralık 2005 Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri*. İstanbul: Sistem Matbaacılık, ss. 211-214.
- Güzel, H.C. (2014). *Ortadoğu'da Türkmen varlığı*. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi Ortadoğu Türkmenleri Sempozyumu (Eylül 2014) Bildiriler Kitabı, s.29-40.
- Güzel, H.C. (2016). Ortadoğu'da Türk/Türkmen varlığı. *Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi Yeni Türkiye Dergisi*, 82, 144-150.
- İçduygu, A. ve Toktaş, S. (2002). How do smuggling and trafficking operate via regular border crossings in the Middle East? Evidence from fieldwork in Turkey. *International Migration*, 40 (6), 27-54. Doi: 10.1111/1468-2435.00222.
- Jihad, S. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının 2003 ABD-İrak savaşının, Irak Türklerine ve Türkiye'ye etkilerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ankara.
- Karpat, K.H. (2003). *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve sosyal özellikleri* (çev. Bahar Tırnakçı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kaynak, M., Yinanç, R., Şahin, C., Tomanbay, M., Safran, M., Süzal, N., Aldan, M., Özkiper, A.H. ve Aytaç, F. (1992). *İraklı sığınmacılar ve Türkiye*. Ankara: Tanmak Yayınları.
- Kearney, M. (1996). *Reconceptualizing The Peasantry: Anthropology in Global Perspective*. New York: Routledge.
- Kılıç, G. (2014). *Göç Konularının öğretiminde kullanılan yöntem-tekniklere ilişkin coğrafya öğretmenlerinin görüşleri (Ankara Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ankara.
- Kılıçoğlu, G. (2014). *Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas University Journal of Economics and Administrative Sciences Faculty*, 3 (3), 163-184.
- Lee, E.S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası göçler ve Türkiye*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Nakanishi, H., Sirkeci, İ. ve Cabbarlı, H. (2008). *Sorunlu bölgelerde göç*. Ankara: Global Strateji Enstitüsü.
- Ozankaya, Ö. (1980). *Toplumbilim terimleri sözlüğü* (2. ed.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Öner, N. A. (2015). *Küreselleşme çağında göç*. (N. A. S. Gülfer Ihlamur-Öner, Dü.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şahin, S. (2007). *Geçmiş, günümüz ve gelecekte nüfus gerçeği*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Toros, A. (2008). *Sorunlu bölgelerde göç*. Global Strateji Enstitüsü, Ankara.
- Tuna, F. (2013). What do students have in their mental maps about the concept of migration an analysis from Turkey. *The International of Social Sciences*, 9 (1), 62-70.
- Tümertekin, E., ve Özgüç, N. (2002). *Beşeri coğrafya (İnsan, Kültür, Mekan)*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Uludağ, H. (2016). *Suriyeli mültecilerin zorunlu göç deneyimleri:Ankara örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara.
- Saraçlı, M. (2011). *Uluslararası hukukta yerinden edilmiş kişiler*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yalçın, C. (2002). Çokkültürcülük bağlamında Türkiye'den Batı Avrupa ülkelerine göç. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26 (1), 45-60.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (6. ed.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Turkish Studies*, 9 (2) 1685-1704.